

Üstün Yetenekliler Eğitimiinde Farklılaştırma: Temel Kavramlar, Modellerin Karşılaştırılması ve Öneriler

Üstün Zekâlılar Eğitimi ve
Yaratıcılık Dergisi, 2(2), 31-44
Aralık 2015
<http://jgedc.org>
DOI: 10.18200/JGEDC.2015214250

© Genç Bilge Yayıncılık
<http://gencbilgeyayincilik.com>

Eşref Akkaş¹ ve Hasan Said Tortop²

Makale Alış: 27 Haziran 2015

Makale Kabul: 03 Ağustos 2015

Öz

Özel eğitimde bireysel farklılıklara göre eğitimin şekillenmesi olarak kabul gören farklılaştırma, özel eğitim gereksinimi olan bireylerin bir grubu olan üstün yetenekli öğrenciler için de kullanılmaktadır. Bu çalışmada, farklılaştırmanın nasıl kavramsallaştırılacağı, farklılaştırma ile ilgili kavramlar ve farklılaştırma modelleri açıklanmıştır. Üstün yeteneklilerin eğitimi için ortaya konan farklılaştırma modellerinin (Maker Müfredat Farklılaştırma Modeli (Maker, 1982), Paralel Müfredat Modeli (Tomlinson vd., 2002), Entegre Müfredat Modeli (VanTassel-Baska & Wood, 2009), Müfredat Daraltma Modeli (Reis ve Renzulli (1978) Reis ve Renzulli, 1978), Purdue Üç-Evre Modeli (Feldhusen & Kollof, 1986), Üçlü Zenginleştirme Modeli (Renzulli, 1977), Özerk Öğrenen Modeli (Betts, 1986), ÜYÜKEP (Tortop, 2013, 2015), ÜYEP (Sak, 2009) karşılaştırılması da bu çalışma içerisinde yapılmıştır. Ayrıca farklılaştırmada yaşanan sorunlar ve bu sorunlara ilişkin öneriler de sunulmuştur.

Anahtar kelimeler

Üstün yetenekli öğrenciler, farklılaştırma, üstün yetenekliler eğitiminde farklılaştırma modelleri

Farklılaştırma, tüm öğretmenlerin bilmesi gereken bir “eğitimsel uyarılama” yaklaşımıdır. Üstün zekâlı ve yetenekli bireylerin potansiyellerini geliştirmek ve onları zenginleştirilmiş yaşama sevk etmek için eğitim gereklidir. Üstün zekâlı

¹ Dr., Konuralp Ortaokulu, Düzcce, Türkiye, E-mail: esrefkas14@hotmail.com

² Doç.Dr. Bülent Ecevit Üniversitesi, Ereğli Eğitim Fakültesi, Özel Eğitim Bölümü, Türkiye. E-mail: hasansaid@yahoo.com

çocukların doğasını hem de yeteneklerinin ve becerilerinin seviyesini ortaya çıkaracak öğretim ve programlar uygulanmalıdır (Feldhusen & Jarwan 2000).

Ward (1961) “farklılaştırılmış öğretimi, ilk olarak üstün yetenekli öğrencilerin öğrenme ihtiyaçlarını karşılamak için kullanmıştır” (Aktaran: Bloom, 2009:25). Programlarda öğrencilerin farklı akademik hazırbuluşlukları, ilgi ve ihtiyaçlarına cevap vermek amacıyla yapılan değişiklikler farklılaştırma terimi ile ifade edilmektedir (Tomlinson, 1999). Öğretimi farklılaştırma, öğrenenlerin öğrenme ilgileri ve yetenekleri, öğrenme stilleri ve öğrenme gereksinimleri bakımından farklı özelliklere sahip oldukları düşüncesine dayalıdır (Anderson, 2007; Tomlinson, 1999). Tomlinson (1999)’a göre öğretimde farklılaştırma, öğrencilerin programın içeriğini keşfetmeleri için, çeşitli yolların kullanıldığı, aktivitelerin ve sürecin öğrencilerin anlamlı öğrenmelerine, kendi bilgi ve fikirlerine ulaşmalarına yönelik yapıldığı ve öğrencilerin öğrendiklerini göstermek ve sergilemek için seçimlerini yapabildikleri bir öğrenme yaşantısıdır. Powers (2008) ise farklılaştırmayı içerik, süreç ve ürünün, farklı özelliklere sahip öğrencilerin öğrenme ihtiyaçlarına yanıt vermek amacıyla öğrencilerin çeşitli ilgi ve hazırbuluşluk düzeylerine göre uyarlandığı bir yaklaşım olarak tanımlamaktadır.

Tomlinson (2001)’a göre farklılaştırmada amaç, öğrencilerin öğrenme potansiyelini ve akademik gelişimini en üst düzeye yükseltmektir. Farklılaştırılmış öğretim, öğrencilere içerik, öğrenme süreci ve ürün oluşturma sırasında farklı yollar sunar. Bu şekilde tüm öğrencilerin konu ve kavramları etkili bir şekilde öğrenmesi amacıyla, farklı yollardan geçerek ulaşılmaya çalışılmaktadır (Heacox, 2002). Öğretim farklılaştırılması, öğretimin hız, seviye ve türünün öğrenenlerin ilgi, öğrenme ihtiyacı ve öğrenme stilleri doğrultusunda düzenlenmesidir. Farklılaştırma her öğrencinin öğrenme sürecinde hangi noktada olduğuna, ne bildiğine ve neyi öğrenmeye ihtiyacı olduğuna duyarlıdır ve öğretimin buna göre düzenlenmesine odaklanır. Farklılaştırmada öğrencilerin nasıl öğreneceklerine ve öğrendiklerini hangi şekillerde göstereceklerine kendi özelliklerine göre karar vermesine önem verilir. Öğretimde farklılaştırma öğrencilerin bilgiyi alma, anlamlandırma ve öğrendiklerini ifade etme noktalarında farklı seçenekleri sunar. Farklılaştırma ile ilgili tanımlar incelendiğinde; farklılaştırmanın temelinde tüm öğrencilerin başarılı olması için farklı öğrenme ihtiyaçlarına göre programın ve öğretim sürecinin tasarlanması görülmektedir.

Farklılaştırma kavramı üstün yetenekli öğrencilerin özelliklerine göre programın içerik, süreç, ürün öğelerinin birinde veya bir kaçında değişiklikler meydana getirilmesini içerir. Farklılaştırma üstün yetenekli öğrencilerin daha hızlı öğrenme, daha iyi problem çözme, soyut düşünme, kavramlar arası ilişki kurma gibi özelliklerine uygun olarak programın yeni baştan planlanmasıdır. Bu açıdan üstün yeteneklilerin eğitiminde farklılaştırma; zenginleştirme ve hızlandırma stratejileri kullanılarak yapılmalıdır.

Zenginleştirme, üstün yetenekli öğrencinin herhangi bir konu alan üzerinde akranlarına göre daha fazla derinleşerek ve genişletilerek çalışması olarak tanımlanır. Zenginleştirme ile müfredatın kapsamı genişletilerek ileri düzey konulara yer verilir (Sak, 2012). Zenginleştirme stratejileri olarak, bağımsız

çalışma, mentörlük, alan gezileri, aşamalı görevler, öğrenme günlükleri, açık uçlu ve gerçek yaşam problemleri ile genişletme etkinlikleri, okul geneli zenginleştirme, zenginleştirme kümeleri, okul sonrası programlar, öğrenme merkezleri, içerik transferi, olimpiyatlar örnek verilebilir (Renzulli & Reis, 1997, Davis & Rimm, 2004, Clark, 2002, Kulik & Kulik, 1991, Schiever & Maker, 2003, Sak, 2012)

Hızlandırma, üstün yetenekli bireylerin eğitim programında normalden daha hızlı ilerlemesi ya da normalden daha küçük yaşta, bir eğitim programına katılması olarak tanımlanmaktadır (Southern, Jones & Stanley, 1993; Sak, 2012, Davis & Rimm, 2004, Gross, 2004, Schiever & Maker, 2003). Hızlandırma uygulamalarında öğrenciler üst sınıflara yerleştirilir, üst sınıflardan dersler alabilirler. Hızlandırma; erken okula kayıt olma (ilköğretim birinci sınıfa yaşitlarından erken girme gibi), sınıf atlama (yaşıtlarıyla aynı sınıfta öğrenim görürken bir veya iki sınıf üste geçmek gibi), birkaç sınıfı birleştirme, erken üniversiteye girme, ikili kayıt, ders hızlandırma, üstten ders alma, kurs ve seminerlere katılma şeklinde uygulamaları içerir (Brody & Benbow, 1987; Sak, 2012).

Müfredat Farklılaştırma Nasıl Yapılır?

Farklılaştırmanın temelinde, her öğrencinin öğrenme ihtiyaçlarına ve öğrenme kapasitesinin artırılmasına değer verilerek farklı öğrenme alanındaki öğrencilerin ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik bir öğretim hazırlamak vardır. Bunun için öğretmenler içerik, süreç ve ürünü öğrencilerin hazırbulunuşluk, ilgi ve öğrenme stilleri özelliklerine göre farklılaştırma süreçlerine uygulayabilirler. Öğretim programında ve öğretimde yapılan düzenlemeler hazırbulunuşluk, ilgi ve öğrenme stili açısından oldukça kapsamlı olmalıdır. Planlama sürecinde hazırbulunuşluk düzeyi farklılıklarına göre öğretim programının öğelerinden içerik, süreç ve ürünün her birinde ya da bazılarında farklılaştırma yapılabilir. Benzer şekilde öğrenci ilgilerinin ve öğrenme profillerinin farklılığına göre aynı uygulama yapılabilir. Öğrencilerin ilgi, öğrenme stilleri, öğrenme hızı ve hazırbulunuşluk yönünden diğerlerinden nasıl farklılaştığının öğretime başlamadan önce belirlenmesi gerekmektedir (Heacox, 2002). Hazırbulunuşluk, öğrencilerin ne bildiğini, neyi anlayabileceğini, planlanan öğretim için gerekli bilgileri içerir. Farklılaştırma öğrencilerin hazırbulunuşluk ihtiyaçlarına cevap vermek için uygulanacak programın bırakılması değil, programın öğrenci seviyelerine göre ilgi çekici hale getirilmesidir (Tomlinson ve Strickland, 2005).

İlgiye göre farklılaştırma, öğrencinin öğreneceği yeni bilgi ve becerileri, onlar için ilgi çekici, merak uyandırıcı, konuyla ilgili yararlı bulduğumuz şeylerle ilişkilerini ortaya çıkarmak, aralarında bağlantı kurmalarını sağlayacak etkinlikleri onlara seçme imkanı tanımak şeklinde gerçekleşir. Tüm öğrenenlerin konuya ilişkin ilgilerinin aynı olmasını beklemek doğru değildir. İlgi alanları farklı olan öğrenenlere öğretim sürecinde ilgileri doğrultusunda çalışma fırsatı sunulur (Tomlinson ve Strickland, 2005; Tomlinson, 2001). Öğretimi öğrenme stillerine göre farklılaştırma, bireylerin nasıl öğrenebileceği ve nasıl bir öğretim tasarımı yapılabileceğini belirleme imkanı sağlayacaktır. Tomlinson (2001), öğrenme stiline göre farklılaştırmada; öğretmenlerin, tüm öğrencilerinin kendileri gibi

öğrenmediklerinin, öğrenmek için farklı yollar tercih edebileceklerinin farkında olmalarını, bu nedenle öğretmenlerin sadece kendi öğrenme stillerine göre öğretimi gerçekleştirme eğilimlerini terk etmeleri ve farklı öğrenme stillerine hitap eden etkinlikleri planlamaları gerektiğini belirtmektedir.

Öğrenenlerin hazırbulunmuşluk, ilgi ve öğrenme stillerine göre programın içerik, süreç ve ürün öğelerinde farklılaştırma yapılabilir. “İçeriği kısaca öğretimde “ne öğretilim?” sorusunun cevabı olarak da tanımlamak mümkündür” (Heacox, 2002:10). “İçeriğin farklılaştırılması konunun en gerekli, önemli ve temel kavramları, süreçleri ve becerileri üzerinde durarak ya da öğrenilecek konunun karmaşıklık düzeyini değiştirerek gerçekleştirilebilir” (Heacox, 2002:10). Üstün zekâlı öğrencilerin özelliklerine göre öğretim programı geliştirilirken programın içeriği; soyutluk, karmaşıklık ve çeşitlilik olarak normal eğitim programlarından daha fazla zenginleştirilerek, deha kişilerin yaşamlarını, bilimsel araştırma yöntemlerini disiplinlere özgü genellemeleri kapsamalıdır (Sak, 2012:175).

Öğretimin, öğrencilerin bilgiyi işledikleri kısmı olan süreç boyutu, (Tomlinson, 2001:79) öğretim programının içeriğinin öğretilme yollarını ve öğrencinin bilgiyi öğrenme ve kullanma biçimlerini kapsar (Sak, 2012:177). Programın süreç ögesini farklılaştırmada, öğrencilerin öğrenme ve düşünme türlerini, akıl yürütmelerini, öğretimin hızını, keşif yoluyla öğrenmelerini, araştırma yöntemlerini ve öğretim yollarının çeşitliliğini kapsar (Sak, 2012). Tomlinson ve Strickland (2005), Tomlinson ve Eidson (2003) sürecin farklılaştırılmasında hazırbulunmuşlukları farklı ise; katlı öğretim, farklı seviyelerde materyal ve çalışma grupları yapma, öğrenme merkezleri, öğretmen rehberliğinde mini workshoplar, seviyeye göre bireysel ve toplu öğretim, hazırbulunmuşluğa göre homojen veya heterojen gruplamaların kullanılabilirliğini belirtmişlerdir. İlgileri farklı ise, ilgi merkezli çalışma ve tartışma grupları, jigsawlar, benzer veya farklı ilgiye sahip öğrencilerden oluşan çalışma grupları ve tartışma grupları, ilgilerini çeken konuları diğerleriyle paylaşmaya yönelik etkinlikler kullanılabilir. Öğrenme profilleri farklı ise, öğrencileri bireysel ya da grupla çalışmaya teşvik, öğrenmeleri için farklı seçenekler sunma, yarışmacı, işbirlikli ve bireysel çalışmalar arasında denge kurma etkinliklerin farklılaştırılmasında kullanılabilir.

Ürün öğrenme sonucundaki çıktılar olarak nitelendirilebilir. Ürünler öğrenenlerin ilgili konuyu, öğrenme düzeyleri ve öğrendiklerini uygulamaya ne kadar geçirebildikleri konusunda bilgi vericidirler (Heacox, 2002; Tomlinson, 2001). Farklılaştırılmış sınıflarda öğrenciler aynı temel bilgi, kavram ve beceriler üzerinde çalışırken, öğrendiklerini kendi özelliklerine göre farklı yollarla ortaya koyma imkanı verilerek öğrenme ürününün gösterilmesi açısından farklılaştırma imkanı sağlar (Tomlinson, 2001; Tomlinson ve Mc Tighe, 2006). Öğretim sonucunda elde edilen bilgiler, makale yazma, deney, videolar, duvar resmi, film şeridi, resim yapma, haritalar, parodi, rol oynama, pandomim, şiir okuma, diyagram, bilgisayar programları, fotoğraf, robotlar, tartışmaya katılma, broşür hazırlama, görüşme soruları yazma, gazete makalesi yazma, proje hazırlama, problem çözme gibi çok farklı şekillerde gösterme imkanı sağlanabilir (Barbara, Gartin, Murdick ve Darlene, 2002). Üstün zekâlı öğrencilerin

eğitimlerinde öğrenci ürünlerinin profesyonel ürünlere benzemeleri, gerçek yaşam problemlerini çözmeye yönelik olarak geliştirilmeleri farklılaştırma açısından vurgulanmaktadır (Sak, 2012).

Üstün yetenekliler eğitimi literatürüne bakıldığında üstün yeteneklilik kavramının kuramsallaştırılmasına bağlı olarak farklı farklılaştırma modelleri karşımıza çıkmaktadır. Örneğin Renzulli'nin Üçlü Halka Modeli üstün yetenekliliğin kuramsallaşmasında göreve adanmışlığı, yaratıcılığı, genel özel yetenek üstünlüğün olması sonucunda ortaya çıkar. Renzulli kuramından yola çıkarak okul geneli zenginleştirme modelini önermektedir. Bu modelde öğrencilerin öğrenme stilleri, ilgi alanları belirlenir ya da bunlara ilişkin etkinlikler sunulur. Bu alanlarda öğrencilerin yeteneğinin ortaya çıkması sağlanır. Bunun benzeri üstün yetenekli öğrencilere yönelik farklılaştırmanın hangi boyutlarda (içerik) yapılacağı ve ne şekilde yapılacağı ile ilgili modeller bulunmaktadır. Bu modeller öğretmenlere üstün yeteneklilere yönelik farklılaştırmanın nasıl yapılacağı konusunda kılavuzluk rolünü üstlenirler.

Üstün Yetenekli Eğitim ve Müfredat Farklılaştırma Modelleri ve Programlar

Maker Müfredat Farklılaştırma Modeli

Maker'ın (1982) müfredat farklılaştırılmasında dört temel unsur etrafında müfredatta farklılaştırma yapılır. İçerik, süreç, ürün ve öğrenme ortamı. İçerikte, somutluk yerine soyutlaştırmak önemlidir. Bu ise veri düzeyinden kavram, genelleme ve teori düzeyindeki bilgilerle öğrencinin karşılaşması ile mümkün olabilir. Bilgilerin temalar halinde verilmesi önerilir. İçerik verilirken disiplinlerarasılık sağlanır. Basitlik yerine karmaşıklık ve zorlaştırma önerilir. Geliştirilmesi düşünülen yetenek alanı ile önemli kişilerin biyografileri verilir. Süreç boyutunda ise ileri düşünme becerilerinin geliştirilmesi hedeflenir. Araştırma becerileri, eleştirel düşünme becerileri, yaratıcı düşünme becerileri gibi beceriler üzerinde çalışılır. Ürün olarak ise öğrencinin gerçek hayat problemlerini (real life problem) çözmeye becerisini elde etmesi istenir. Üstün yetenekli öğrencinin ürettiği ürünlerin o alandaki yetişkin bir yetenekli kişinin ürettiğine yakın olması beklenir. Öğrenme ortamı boyutunda ise öğrenci merkezli, bağımsızlık, yargılayıcı olmayan, yaratıcılığı teşvik eden nitelikte olması istenir (Sak, 2012).

Paralel Müfredat Modeli

Üstün yeteneklilere yönelik program hazırlanmasında bir diğer önemli isim olan Tomlinson vd., (2002) Paralel Müfredat Modeli (PMM) adıyla bir müfredat farklılaştırma yaklaşımı önermiştir. Paralel Müfredat Modeli müfredat tasarımında kullanımı ile ilgili olarak ülkemizde de çalışmalara rastlanmaktadır (Kök, 2010). PMM, genel müfredat, bağlantılar müfredatı, farkındalık ve uygulamalar müfredatı gibi bileşenlerden oluşmaktadır. Genel müfredat; ulusal eğitim programlarındaki kazanımları içerir. Bağlantılar müfredatında; bir alanda uzmanlaşmaya götüreceği genel müfredatta olmayan bilgi ve beceriler verilir. Alan ya da disiplinin ilişkili olabileceği disiplinlerle bağlantılar kurması sağlanır. Uygulamalar müfredatı; alanda uzmanlaştırıcı kazanımlar içerir. Herhangi bir

alandaki uzmanın yeterliklerinin verilmesi sağlanır. Farkındalık müfredatı; üstün yetenekli öğrencinin o yetenek alanında çalışan kişinin sorunlarını, o alanda yetenekli biri olması için neler yapması gerektiği ile ilgili farkındalık oluşturmayı sağlar. Paralel Müfredat Modelinde öğretim tasarımları dikkat edildiyse bir disiplinde uzmanlaşma ve derinleşmeye göre genel müfredat temelinde farklılaştırmanın nasıl yapılacağına haritasını çizmektedir. Bu açıdan PMM'nin bir çerçeve müfredat modeli olduğunu söyleyebiliriz.

Müfredat Daraltma Modeli

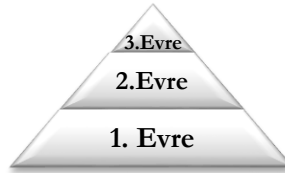
Müfredat Daraltma Modeli, Reis ve Renzulli (1978)'nin önerdiği üstün yeteneklilere yönelik müfredat oluşturma modelidir. Temel felsefesi genel müfredatlardaki tekrarların azaltılmasıdır. Genel müfredattaki bu tekrar eden kazanımlar sıkıştırılır, bunun yerine üst öğrenim düzeyinden kazanımlar konur. Ya da bu sıkıştırılarak kazanılan zamanda daha fazla etkinlikler yapılarak zenginleştirme ve derinleşme yapılabilir.

Entegre Müfredat Modeli

Entegre Müfredat Modeli VanTassel-Baska ve Wood (2009) tarafından ortaya konulan bir müfredat tasarım modelidir. Burada, ileri içerik boyutu (yani üst sınıflardan konu içeriğinin alınması), ürün boyutu (araştırma becerileri gibi becerilerin verilmesi), epistemolojik kavram boyutu (tema altında konuların organize edilmesi) gibi boyutları içerir. Bu model de üstün yetenekli öğrencilerin zor ve karmaşıklıkla karşılaştırılması, bilgilerinin ilişkilendirilmesi, becerilerle bunların desteklenmesi üzerine kurulmuştur.

Purdue Üç-Evre Modeli

Feldhusen & Kollof (1986) tarafından ortaya atılan ve aslında üniversite öğretimi için modellenen Purdue Üç-Evre Modeli üç evreden oluşmaktadır (Bkz. Şekil 1). 1. Evrede; temel düşünme becerilerinin geliştirilmesi ve alan bilgisi üzerinde durulmaktadır. Bu aşamada yakınsak ve iraksak düşünme becerilerinin geliştirilmesi ile ilgili çalışmalar yapılır. 2. Evrede, eleştirel düşünme, problem çözme becerilerinin geliştirilmesi üzerinde durulur. Buna yönelik etkinlikler yapılır. 3. Evre; bu evrede öğrencinin bağımsız çalışma becerilerini geliştirmesi beklenir. Bunun sonucunda farklı eğitimsel ürünler ortaya konur.

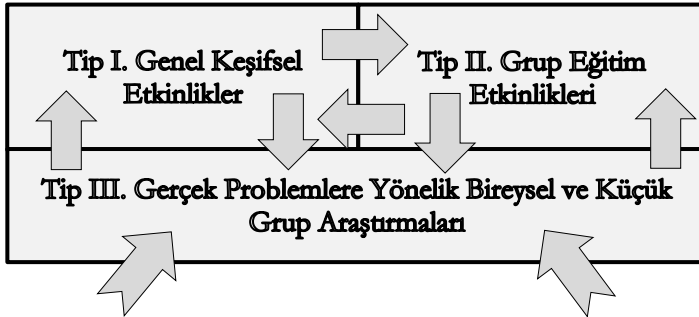

Şekil 1. Purdue Üç-Evre Modeli (Feldhusen & Kollof, 1986)

Üçlü Zenginleştirme Modeli

Üçlü Zenginleştirme Modeli, Renzulli (1977) tarafından ortaya atılmıştır (Renzulli & Reis, 1997). Bu modelde üç tip etkinlik bulunmaktadır (Bkz. Şekil 2). Tür 1. de genel programlarda bulunmayan etkinlikler yapılır. Öğrencilerin belirli konulara ilgilerinin çekilmesi amaçlanır. Tür 2. de ise öğrencilerin, araştırma, düşünme becerilerini geliştirmek amaçlanır. Tür 3. ise öğrencinin

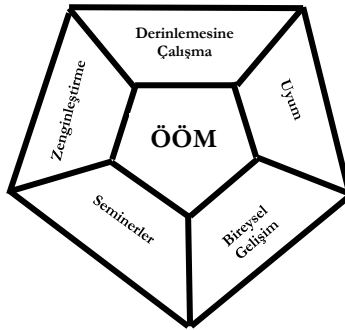
bireysel çalışma yaptığı evredir. Bu evrede, planlama, kaynak kullanımı, zaman yönetimi vb. becerilerin geliştirilmesi amaçlanır.

Şekil 2. Üçlü Zenginleştirme Modeli (Renzulli & Reis, 1997)

Özerk Öğrenen Modeli

Özerk Öğrenme Modeli, Betts (1986) tarafından ortaya atılmıştır. Bu model beş basamaktan oluşmaktadır (Bkz. Şekil 3). Bu modelin amacı öğrencilerin bağımsız ve kendi kendine öğrenen bireyler olmalarını sağlamaktır. Uyum aşamasında öğrenciler, kendi bireysel yeteneklerinin farkına varırlar. Üstün zekânın anlaşılması sağlanır. Bireysel gelişim aşamasında öğrencinin özerk öğrenmesini sağlayacak becerilerin verilmesi sağlanır. Zenginleştirme aşamasında, öğrencilerin genel müfredat dışında araştırmalar ve keşifler yapmalarını sağlar. Seminer aşamasında, öğrenciler yaptıkları araştırmaları gruplar önünde sunarlar. Derinlemesine çalışma aşamasında, öğrenciler istekleri doğrultusunda derinlemesine araştırmalar yaparlar.

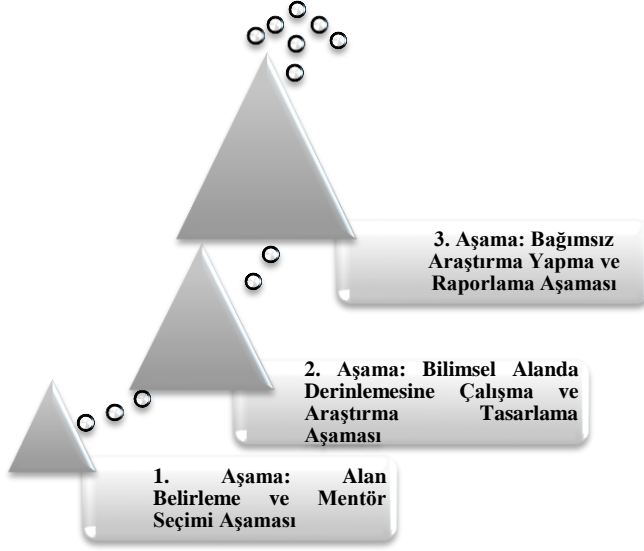

Şekil 3. Özerk Öğrenen Modeli (ÖÖM) (Betts, 1986)

Üstün Yetenekliler Üniversite Köprüsü Eğitim Programı (ÜYÜKEP)

ÜYÜKEP, Tortop (2013) tarafından kurulmuştur. ÜYÜKEP, akademik alandaki üstün yetenekli öğrencilerin eğitimlerini –bilim insanı olarak yetişmesini- amaçlayan bir programdır. Üç öğretim aşamasından oluşmakta olup, Türkiye’de Bülent Ecevit Üniversitesi Özel Eğitim Hizmetleri Uygulama ve Araştırma Merkezi (ÖZELMER) bünyesinde 2013 yılından itibaren yürütülmektedir. ÜYÜKEP, mentor ve e-mentörlük yaklaşımlarını esas

almaktadır. ÜYÜKEP'te mentör olarak belirlenecek kişiler üniversite bünyesindeki araştırmacılar olabileceği gibi Türkiye'deki Bilim ve Sanat Merkezlerinde ve Fen Liselerinde (lisansüstü eğitim yapmış) öğretmenler de olabilir. Ancak e-mentör olarak görev alacak kişiler bilimin herhangi bir alanında çalışan, önemli başarıları olan bilim insanları olması gerekir (Tortop, 2013, 2015b).

Şekil 4. ÜYÜKEP Eğitim Süreci Aşamaları (Tortop, 2013; 2015b)

ÜYÜKEP'in müfredat bileşenleri, bilimsel yaratıcılık, öz-düzenlemeli bilim öğrenme becerileri, düşünme becerileri, bilimsel süreç ve araştırma becerileri ve bilim tarihi ve felsefesi şeklindedir. ÜYÜKEP, Türkiye'de üstün yeteneklilerin eğitiminde öz-düzenlemeli öğrenmenin eğitim programı içeresine alan ilk programdır. ÜYÜKEP'te akademik alanda üstün yetenekli öğrencilerin bilim insanı olabilmeleri için öz-düzenlemeli öğrenme becerilerinin kazandırılması gerektiği düşünülmektedir. ÜYÜKEP, öğretim sürecinde tematik yaklaşımla 3 aşamadan oluşan bir eğitim sunar (Bkz. Şekil 4). Bunlar şu şekildedir; Birinci Aşama: Alan Belirleme ve Mentör Seçimi Aşaması; İkinci Aşama: Bilimsel Alanda Derinlemesine Çalışma ve Araştırma Tasarlama Aşaması; Üçüncü Aşama: Bağımsız Araştırma Yapma ve Raporlama Aşaması (Tortop, 2015b).

ÜYÜKEP'te öğrenci seçimi belli ölçütlere göre yapılır. Öğrenciler 1-4. sınıf, 5-8. sınıf ve 9-12. sınıf olmak üzere –genel eğitim sistemine paralel-gruplandırılır. ÜYÜKEP'te bilhassa 1-4.sınıf öğrenci gruplarında öz-düzenleme stratejilerinin kazandırılmasına yönelik etkinlik ve çalışmalar yapılır (Tortop, 2013b). İdeal olanın da ilkökul döneminde ya da üstün yetenekli eğitim programlarının ilk dönemlerinde bu becerilerin kazandırılması gerektiği belirtilmektedir (Obergrösser, Steinbach, & Stoeger, 2013). ÜYÜKEP ile ilgili olarak öğrencilerin ve örgün eğitim öğretmenlerinin program hakkındaki görüşleri programın sosyal geçerliğinin de yüksek olduğunu göstermektedir (Tortop, 2013, 2014, Tortop & Ersoy, 2015).

Üstün Yetenekliler Eğitim Programları (ÜYEP)

ÜYEP, Anadolu Üniversitesi bünyesinde Prof.Dr. Uğur Sak'ın kurduğu ve yönettiği üstün yetenekli öğrencilere yönelik bir programdır (Sak, 2009). Programda, üstün yetenekli öğrencilere matematik ve fen bilimleri ağırlıklı zenginleştirme ve hızlandırma karışımı eğitim verilmektedir. Program türü olarak okul sonrası homojen gruplama stratejisinin kullanıldığı ÜYEP'te hafta sonlarında ve yaz dönemlerinde eğitim verilmektedir. ÜYEP'te, matematik ve fen bilimleri alanlarında kazanımlara ağırlık verilmesi nedeniyle yalnızca bu alanlarda zenginleştirilmiş ve hızlandırılmış dersler sunulmaktadır. ÜYEP müfredat modeli; analitik yetenek, yaratıcı yetenek, pratik yetenek, bilgi bileşenleri, problem çözme ve düşünme becerisinden oluşmaktadır. ÜYEP müfredatı, hızlandırma ve zenginleştirme yaklaşımlarının bir karışımı şeklinde yapılandırılmıştır. ÜYEP'te öğretim üniteler halinde yapılır. Matematik ve fen bilimleri dersleri, altı ile dokuz ders arasında değişen ünitelerden oluşmaktadır. ÜYEP, sosyal geçerliği olan Türkiye'ye model oluşturabilecek bir programdır (Sak, 2011).

Müfredat farklılaştırma modelleri programla ilişkisine göre üç grupta incelenebilir. Birincisi, Genel Müfredat Değişimi Modelleri (GMDM), bu tip müfredat farklılıklarında bir ülkenin genel müfredatı üstün yetenekli öğrencilerin özellikleri dikkate alınarak kazanımlarda değişiklikler yapılır. İkincisi, Bağımsız Müfredat Farklılaştırma Modelleri (BMFM), genel müfredat kazanımları dikkate alınmadan üstün yetenekli öğrencilerde gelişmesi beklenen beceriler dikkate alınarak oluşturulan modeldir. Üçüncüsünü ise Çerçeve Müfredat Farklılaştırma Modelleri (ÇMFM) oluşturur. Bu farklılaştırma modelleri başlı başına bir müfredat olmayıp herhangi bir müfredatın üstün yetenekli öğrencilerin özelliklerine uygun olarak nasıl farklılaştırıldığının çerçevesinin çizildiği (rehber) modellerdir. Örneğin ÜYEP ve ÜYÜKEP genel müfredat kazanımlarının farklılaştırılmasıyla oluşan modeller olduğu için birinci gruba, Renzulli'nin Üçlü Zenginleştirme Modeli genel müfredattan bağımsız program uyguladığı için ikinci gruba, Paralel Müfredat Modeli ise genel müfredat kazanımlarının yanında üç farklı paralel müfredatın nasıl oluşturulacağını açıkladığı için üçüncü gruba girmektedir. Türkiye'de ve dünyada ki müfredat farklılaştırma modellerinin karşılaştırılması Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1. Müfredat Farklılaştırma Modellerinin Karşılaştırılması

Müfredat Farklılaştırma Modelleri	Müfredat Türü			Yoğunlaştırılan Müfredat Ögesi		Strateji Kullanımı	
	GMDM	BMFM	ÇMFM	İçerik	Süreç	Hız.	Zengin.
Maker Müfredat Farklılaştırma				X	X		X
Paralel Müfredat			X				
Müfredat Daraltma	X					X	X
Entegre Müfredat	X			X		X	X

Purdue Üç-Evre		X	X	X	X	X
Üçlü Zenginleştirme	X					X
Özerk Öğrenen						X
ÜYÜKEP	X		X	X	X	X
ÜYEP	X		X	X	X	X

GMDM: Genel Müfredat Değişimi Modelleri, **BMFM:** Bağımsız Müfredat Farklılaştırma Modelleri, **ÇMFM:** Çerçeve Müfredat Farklılaştırma Modelleri, **Hız.:** Hızlandırma, **Zengin.:** Zenginleştirme

Müfredat farklılaştırma yapılırken programın genellikle içerik ve süreç boyutlarında farklılaştırmaya yoğunlaşmaktadır. Müfredat Farklılaştırma Modellerinde farklılaştırma stratejisi olarak hızlandırma ve zenginleştirmenin biri veya her ikisi kullanılabilir. Örneğin Üçlü Zenginleştirme Modeli farklılaştırmayı zenginleştirme ile yaparken, ÜYEP ve Entegre Müfredat Modeli hem hızlandırma hem zenginleştirme stratejilerinin kullanıldığı modellerdir (Bkz.Tablo 1).

Türkiye’de Farklılaştırma Sürecinde Yaşanan Sorunlar

Türkiye’de üstün yeteneklilerin eğitimi Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde yaklaşık 72 Bilim ve Sanat Merkezi’nde (BİLSEM) yürütülmektedir. BİLSEM’lere öğretmen seçimlerindeki kriterler arasında üstün yetenekliler eğitimi alanında uzmanlık gerektiren eğitimleri almak bulunmamaktadır. BİLSEM’de çalışan öğretmenlerin çoğunun bu alan ile ilgili eğitim açısından yetersiz durumda oldukları bilinmektedir (Sak, 2012). Bu durum BİLSEM’de yapılan öğretimde farklılaştırma gibi önemli bir eğitsel uygulamanın çok fazla uygulanmadığı durumuna bizi götürmektedir. BİLSEM yönergesinde sadece çerçeve bir program bulunmaktadır. Kazanımlarıyla, değerlendirmeleriyle tam bir programdan söz edilemez. Bu durum BİLSEM öğretmenlerini öğretimleri konusunda özgür bıraksa da daha önce belirtildiği gibi eğitimsel açıdan yetersiz olma durumları onları yanlış uygulamalar yapmalarına itmektedir. BİLSEM’lerde yapılan uygulamaların birçoğu bu makalede yapmış olduğumuz kavramsallaştırmalar ışığında zenginleştirme uygulamalarından farklı değildir.

Bir diğer konu ise sadece öğretmenlerin farklılaştırma konusundaki yetersizliğinin yanında öğretmenlerin neyi nasıl yapmaları ile ilgili karar alma mercii olan bakanlığın ilgili daire başkanlığının da öğretmenlere çizdiği yöndür. 15 Haziran 2015 tarihinde “Bilim ve Sanat Merkezlerinde Uygulanan Etkinliklerin Geliştirilmesi ve Zenginleştirilmesi Çalıştayı” düzenlenmiştir (MEB, 2015). Üstün yetenekliler eğitiminde karar alıcılar, üstün yetenekli öğrencilerinin öğretmenlerini “kaliteli etkinlikler” yapmaya yönlendirme içerisindedirler. Eğitim programları ve öğretiminde model, yaklaşım, yöntem, teknik ve etkinlik diye sıralanan öğretilimsel dizaynın aşamaları ve araçları açıklanır. Öğretilimsel planlamada öncelikli olan yetiştirilecek öğrenci için öğrenme kuramınız ve yaklaşımınızdır. BİLSEM’ler herhangi bir kuram ya da modele dayanmayan bir yapısı ile öğretim dizaynının son halkası olan etkinlikler üzerine yoğunlaşmaktadırlar. Bu durum ise yönetimin *farklılaştırma* kavramından çok *zenginleştirme* kavramına doğru öğretmenlerin yönelmesini işaret etmektedir.

Bir diğer konu ise eğitimsel uygulamalarının çoğunun bireysel farklılıktan daha fazla öğrencinin yaşına odaklanması durumudur (Lee & Bailey, 2003). Asıl önemli olan üstün yetenekli öğrencinin bireysel farklılığının belirlenerek ona göre eğitimin farklılaştırılması durumudur. Türkiye’de üstün yetenekli öğrencilerin tanınmasında kullanılan WISC-R testi sonuçlarının çoğu eğitimsel amaçlı olarak kullanılmamakta sadece “130 IQ puanını aldı almadı” şeklinde yorumlanmaktadır. Halbuki, bu testler öğrencinin hangi alanlarda güçlü olduğu ve zayıf olduğu hakkında eğitimcilere fikir vermektedir. Buna göre eğitimin farklılaştırılması sağlanabilir.

Türkiye’de üstün yeteneklilerin eğitiminde farklılaştırma ile ilgili şu önerilerde bulunabilir;

- Öğretmenler bu alanda çalışmaları olan akademisyenlerden (kendileri gibi öğretmenlerden değil) hizmetiçi eğitim almalıdırlar.
- Üstün yetenekli öğrencilere eğitim veren kurumların farklılaştırma modellerine uygun müfredatlarının olması gerekir.
- Üstün yetenekli öğrencilerin bireysel farklılıkları kurumlara başlamaları ile belirlenmeli ve buna yönelik farklılaştırılmış programlar hazırlanmalıdır.

Yazar Kısa Özgeçmişi ve İletişim Bilgileri

Eşref Akkaş, 2003 yılında yüksek lisans ve 2014 yılında doktora eğitimini

Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü’nde eğitim programları ve öğretimi üzerine yapmıştır. Belli bir dönem üstün yetenekli öğrencilerin eğitimliğini yapmıştır. Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde yöneticilik ve ARGE birimlerinde çalışmıştır. İlköğretim Program formatörlüğü görevi doğrultusunda öğretmen eğitimi seminerleri vermiştir. TÜBİTAK projelerinde eğitimci olarak yer almıştır. Milli Eğitim Bakanlığı’nda halen ilköğretim matematik öğretmeni olarak çalışmaktadır. Üstün yeteneklilerin eğitimi ile ilgili makaleleri bulunmaktadır. Çalışma alanları, üstün yetenekliler eğitimi, matematik eğitimi, yaratıcılık, matematiksel yaratıcılık ve öğretmen eğitimi, problem çözme şeklindedir.

Kurum: Konuralp Ortaokulu, Düzce, Türkiye.

E-mail: esrefkas14@hotmail.com

Cep telefon: 05057462850

Yazar Kısa Özgeçmişi ve İletişim Bilgileri

Hasan Said Tortop, yüksek lisans ve doktora eğitimini fen ve fizik eğitimi

üzerine yapmıştır. 4 sene üstün yeteneklilerin eğitimcisi olarak Milli Eğitim Bakanlığı’nda çalıştıktan sonra Bülent Ecevit Üniversitesi’nde 2011 yılında Yrd.Doç.Dr. olarak göreve başlamıştır. Bülent Ecevit Üniversite’sinde Özel Eğitim Hizmetleri Uygulama ve Araştırma Merkezi’ni (ÖZELMER) kurmuştur. ÖZELMER bünyesinde Üstün Yetenekliler Üniversite Köprüsü Eğitim Programı’nı (ÜYÜKEP) kurmuş ve halen yürütmeye devam etmektedir. 2014 yılında ise

Doçent ünvanını almıştır. Üstün yetenekliler ve fen eğitimi ile ilgili ulusal ve uluslararası birçok dergide makalesi bulunmaktadır. Ulusal ve uluslararası dergilerde editörlük ve editör danışmanlığı yapmaktadır. Çalışma alanları, üstün yetenekliler eğitimi, fen eğitimi, öğretmen eğitimi, yükseköğretim, yenilenebilir enerji eğitimi şeklindedir.

Kurum: Bülent Ecevit Üniversitesi, Ereğli Eğitim Fakültesi, Özel Eğitim Bölümü, Zonguldak, Türkiye.

E-mail: hasansaid@yahoo.com

İş telefon: 0372 3283870

Cep telefon: 05053835795

Kaynaklar

- Anderson, K. M. (2007). Differentiating instruction to include all students. *Preventing School Failure*, 51(3), 49-54.
- Barbara, C., Gartin, N. L., Murdick, M. I. ve Darlene, E. P. (2002). *How to use differentiated instruction with students with developmental disabilities in the general education classroom*. Arlington, Council for Exceptional Children
- Betts, G. T. (1986). *The autonomous learner model: For the gifted and talented*. Greeley, CO: ALPS Publishing.
- Bloom, R. M. (2009). *Implementation practices of differentiated instruction in the upper elementary and middle school math classroom: A discovery through grounded theory*. Doctoral dissertation, Cambridge College.
- Brody, L. E., & Benbow, C. P. (1987). Accelerative strategies: How effective are they for the gifted? *Gifted Child Quarterly*, 31, 105–109.
- Clark, B. (2002). *Growing up Gifted* (6. Baskı). Columbus, OH: Merrill/Prentice Hall.
- Davis, G. A., & Rimm, S. B. (2004). *Education of the gifted and talented* (5. Baskı). Boston: Pearson Education.
- Feldhusen, J. F., & Kolloff, P. B. (1986). The Purdue three-stage enrichment model for gifted education at the elementary level. In J. S. Renzulli (Ed.), *Systems and models for developing programs for the gifted and talented*. Mansfield Center, CT: Creative Learning Press.
- Feldhusen, J. F., & Jarwan, F. A. (2000). *Identification Of Gifted And Talented Youth For Educational Programs*. In K. A. Heller, F. J. Mönks, R. J. Sternberg, & R. F. Subotnik (Eds.), *International Handbook Of Giftedness And Talent* (2. Baskı, sf. 271–282). Amsterdam: Elsevier Science. Pergamon
- Gross, U.M. (2004). *Exceptionally gifted children*. (2nd Edition). London: Routledge Falmer
- Heacox, D. (2002). *Differentiating instruction in the regular classroom: How to reach and teach all learners, grades 3-12*. Minneapolis: Free Spirit Publishing
- Kulik, J.A. & Kulik, C.C. (1991). *Ability grouping and gifted students*. In N. Colangelo & G.A. Davis (Ed.), *Handbook of gifted education* (sf. 178-196). Boston: Allyn & Bacon.
- Lee, L., & Bailey, J. (2003). Rethinking practices for gifted young children: A collaborative action learning Project. *Curriculum Perspectives*, 23(1), 1-7.
- Maker, C. J. (1982). *Curriculum development for the gifted*. Rockville, MD: Aspen.
- MEB, (2015). “Bilim ve Sanat Merkezlerinde Uygulanan Etkinliklerin Geliştirilmesi ve Zenginleştirilmesi Çalışmayı Başladı.” <http://orgm.meb.gov.tr/www/bilim-ve-sanat-merkezlerinde-uygulanan-etkinliklerin-gelistirilmesi-ve-zenginlestirilmesi-calistayi-basladi/icerik/533>

- Powers, E. A. (2008). The use of independent study as a viable differentiation technique for gifted learners in the regular classroom. *Gifted Child Today*, 31(3), 57-65.
- Renzulli, J. S. (1978). What makes giftedness? Re-examining a definition. *Phi Delta Kappan*, 60, 180-184.
- Renzulli, J. S. (1977). *The Enrichment Triad Model: A guide for developing defensible programs for the gifted and talented*. Mansfield Center, CT: Creative Learning Press.
- Renzulli, J. S., & Reis, S. M. (1997). *The schoolwide enrichment model: A how-to guide for educational excellence* (2. Baskı). Mansfield Center, CT: Creative Learning Press.
- Reis, S. M., & Renzulli, J. S. (1978). Using curriculum compacting to challenge the above-average. *Educational Leadership*, 59(2), 51-57.
- Sak, U. (2009). Üstün Yetenekliler Eğitim Programları. Ankara: Maya Akademi.
- Sak, U. (2011). Üstün Yetenekliler Eğitim Programları Modeli (ÜYEP) ve sosyal geçerliği. *Eğitim ve Bilim*, 36(161), 213-229.
- Sak, U. (2012). *Üstün zekâlılar özellikleri tanımlamaları ve eğitimleri*. Vize Yayıncılık, Ankara.
- Schiever, S. W., & Maker, C. J. (2003). *New directions in enrichment and acceleration*. In N. Colangelo & G. A. Davis (Eds.), *Handbook of gifted education* (3rd ed., pp. 163-173). Boston: Allyn & Bacon.
- Southern, W. T., Jones, E. D., & Stanley, J. C. (1993). *Acceleration and enrichment: The context and development of program options*. K. A. Heller, F. J. Mönks, & A. H. Passow (Eds.), *International handbook of research and development of giftedness and talent* (pp. 387-405). New York: Pergamon.
- Tomlinson, C. A. (1999). *The differentiated classroom: responding to the needs of all learners*. Alexandria: Association for Supervision and Curriculum Development.
- Tomlinson, C. A. (2001). *How to differentiate instruction in mixed ability classrooms*. Alexandria: Association for Supervision and Curriculum Development.
- Tomlinson, C. A., Kaplan, S. N., Renzulli, J. S., Purcell, J., Leppien, J., & Burns, D. E. (2002). *The parallel curriculum: A design to develop high potential and challenge high-ability learners*. Thousand Oaks, CA: Corwin.
- Tomlinson, C. A. ve Eidson, C. C. (2003). *Differentiation in practice a resource guide for differentiating curriculum*. Alexandria, Virginia USA: Association for Supervision and Curriculum Development.
- Tomlinson, C. A. ve Mc Tighe, J. (2006). *Integrating differentiated instruction and understanding by design*. Alexandria, Virginia USA: Association for Supervision and Curriculum Development.
- Tomlinson, C. A. ve Strickland, C. A. (2005). *Differentiation in practice a resource guide for differentiating curriculum*. Alexandria, Virginia USA: Association for Supervision and Curriculum Development.
- Tortop, H.S. (2013). A new model program for academically gifted students in turkey: overview of the education program for the gifted students' bridge with university (EPGBU). *Journal for the Education of the Young Scientist and Giftedness*, 1(2), 21-31.
- Tortop, H.S. (2014). Gifted students' views about first stage of the education program for the gifted students' bridge with university (EPGBU). *Turkish Online Journal of Distance Education-TOJDE*, 15 (2), Article 5.
- Tortop H.S., & Eker, C. (2014). Üstün yetenekler eğitim programlarında öz-düzenlemeli öğrenme neden yer almalıdır?. *Üstün Yetenekliler Eğitimi Araştırmaları Dergisi*, 2(1), 23-41.)
- Tortop, H.S. (2015a). *Üstün zekâlılar eğitiminde farklılaştırılmış öğretim müfredat farklılaştırma modelleri*. Düzce: Genç Bilge Yayıncılık.
- Tortop, H.S. (2015b). *Üstün yetenekliler üniversite köprüsü eğitim programı üyükep modeli*. Düzce: Genç Bilge Yayıncılık.

- Tortop, H.S., & Ersoy, B. (2015). Üstün Yetenekliler Üniversite Köprüsü Eğitim Programı'na (ÜYÜKEP) katılan üstün yetenekli öğrencilerin sınıf öğretmenlerinin ÜYÜKEP hakkındaki görüşleri. *Üstün Zekâlılar Eğitimi ve Yaratıcılık Dergisi*, 2(1), 17-24.
- VanTassel-Baska, J., & Wood, S. (2009). The Integrated Curriculum Model (ICM). *Learning and Individual Differences*, 20(4), 345-357

